

Antopäivä
16.12.2002

Nro
SM-2002-2663/Ri-2

Voimassaoloaika
1.1.2003 – 31.12.2007

Säädösperusta
Laki poliisin hallinnosta (110/1992) 4 §

Kumooa
SM-2001-175/Ri-2/24.1.2001

Kohderyhmät
Poliisi

PAKKOKEINOLAIN (450/1987) 6 LUVUN 4 §:N MUKAINEN HENKILÖTUNTOMERKKIEN OTTAMINEN

1. Yleistä

Henkilörekisteröinnillä tarkoitetaan henkilötuntemerkkien ottamista henkilörekisteröintilomakkeelle, rekisteröitävän valokuvaamista ja näiden tietojen tallettamista poliisin tuntemerkkirekisteriin.

Henkilötuntemerkkien ottaminen mahdollistaa tutkittavana olevan rikoksen selvittämisen lisäksi rikoksesta epäillyn tekemiksi epäiltyjen muiden rikosten paljastamisen. Lisäksi tallennetut henkilötuntemerkit saattavat nopeasti ja tehokkaasti paljastaa saman rikosentekijän myöhemmin tekemät rikokset sekä mahdollisen väärällä henkilöllisyydellä esiintymisen. Sormenjälki- ja DNA-tutkimuksilla voidaan selvittää tuntemattoman rikosentekijän henkilöllisyys.

DNA-tunnisteen määrittämisestä ja tallettamisesta säädetään pakkokeinolain 6 luvun 5 §:ssä ja sisäasiainministeriön määräyksessä 27.12.1999, nro SM-1999-1454/Ri-2.

2. Säädösperusta

Pakkokeinolain (450/1987) 6 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillystä henkilöstä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikosentekijöiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala- ja ääninäytteen, valokuvan ja tuntemerkkitiedot (henkilötuntemerkit).

Henkilötuntemerkkien ottamisen edellytykset eivät ole sidottu tutkittavana olevan rikoksen törkeysasteeseen, joten ne voidaan ottaa epäillystä aina, kun hänen on syytä epäillä syyllistyneen tutkittavana olevaan rikokseen.

Pakkokeinon käyttämisessä on kuitenkin otettava huomioon pakkokeinolain 7 luvun 1 a §:n mukainen suhteellisuusperiaate.

Henkilötuntemerkit talletetaan poliisin henkilörekisteristä annetun lain (4/1998) 1 a §:ssä mainitun poliisiasiain tietojärjestelmän osarekisterinä olevaan tuntemerkkirekisteriin. Rekisterinpitäjänä toimii poliisin ylijohto. Poliisin tietohallintokeskus ylläpitää tuntemerkkirekisteriä.

Pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan poliisimies saa painavista rikostutkinnallisista syistä ottaa tunnistamista ja rikoksen selvittämistä varten henkilötuntemerkit myös muusta kuin rikoksesta epäillystä, jos asia koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan otettuja henkilötuntemerkkejä ei saa käyttää muun kuin tutkittavana olevan rikoksen selvittämiseksi eikä henkilötuntemerkkejä saa säilyttää tai rekisteröidä muuta tarkoitusta varten. Henkilötuntemerkkien ottaminen tällä perusteella mahdollistaa luvallisesti tapahtuma- tai rikospaikalle sormenjälkiä jättäneiden henkilöiden poissulkemisen. Tutkinnallisten tarpeiden päätyttyä henkilötuntemerkit on hävitettävä.

Ennen pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n 2 momentin mukaiseen toimenpiteeseen ryhtymistä on asianomaiselle henkilölle selvittävä henkilötuntemerkkien ottamisen perusteet, käyttötarkoitus ja menettely henkilötuntemerkkien käyttötarkoituksen päätyttyä.

Henkilötuntemerkkien ottamisesta ulkomaalaislain (378/1991) perusteella annetaan erillinen ohje. Niissä tapauksissa, joissa henkilöstä on jo aiemmin otettu ulkomaalaislain nojalla henkilötuntemerkit ja henkilö on rikoksesta epäiltynä, hänestä tulee ottaa pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n 1 momentissa mainittujen edellytyksien täytyessä henkilötuntemerkit uudelleen.

3. Henkilötuntemerkkien ottaminen alle 15-vuotiaalta rikoksesta epäillyltä

3.1. Henkilötuntemerkkien ottaminen

Pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n sanamuodon mukaan henkilötuntemerkit saadaan ottaa myös alle 15-vuotiaalta rikoksesta epäillyltä samoin edellytyksin kuin muiltakin rikoksesta epäillyiltä.

Alle 15-vuotiaan epäillyn osalta on kuitenkin otettava huomioon, ettei häntä vastaan voida nostaa syytettä. Sen vuoksi tuntemerkkien ottamista on erityisesti harkittava. Harkinnassa on lähtökohdaksi otettava pakkokeinolain yleinen suhteellisuusperiaate ja lapsen etuun ja oikeusturvaan liittyvät seikat.

Suhteellisuusperiaatteen soveltamisessa on erityisesti otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso, tutkittavana olevan rikoksen törkeys ja tekotapa sekä asianomistajalle aiheutettujen vammojen, kärsimysten ja vahinkojen

tai menetyksen suuruus. Toisaalta on harkittava rikoksen asianmukaisen selvittämisen tärkeys kysymyksessä olevassa tapauksessa. Tuntomerkkien ottaminen on perusteltua epäillyn henkilön syyllisyyden pois sulkemiseksi, menetetyin omaisuuden takaisin saamiseksi tai vahingonkorvausvastuun selvittämiseksi sekä silloin, kun rikoksen asianmukainen selvittäminen muutoin vaarantuisi.

Lapsen edun ja oikeusturvan vaatimusten huomioon ottamisessa on huolehdittava siitä, ettei tutkintatoimenpiteillä aiheuteta haittaa mahdollisille sosiaaliviranomaisten tarpeellisiksi arvioimille lastensuojelu- tms. toimenpiteille.

3.2. Henkilötuntomerkkien tallettaminen

Alle 15-vuotiaalta rikoksesta epäillystä otettuja tuntomerkkejä ei talleteta tuntomerkkirekisteriin muutoin kuin erityisen painavasta syystä.

Tällaisena syynä voidaan pitää rikoksen törkeyttä tai suunnitelmallisuutta edellyttäen, että on perusteltua aihetta olettaa epäillyn jatkavan rikollista toimintaa, jolloin tuntomerkkien ottamisella ja niiden tallettamisella edistetään rikoskierteeseen puuttumista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Henkilötuntomerkkien ottamisen merkityksestä ja niiden tallettamisesta tuntomerkkirekisteriin on tutkijan tai tutkinnanjohtajan informoitava rekisteröityä ja mahdollisuuksien mukaan hänen huoltajaansa, edunvalvojaansa tai muuta laillista edustajaansa. Heille on selostettava myös tietojen säilyttämisaika ja edellytykset tietojen poistamiseen.

4. Henkilötuntomerkkien ottamisen (henkilörekisteröinnin) organisointi

Henkilötuntomerkit on otettava aina, kun siihen on edellä mainitut perusteet, jollei se usein toistuvista rekisteröinneistä, muusta erityisestä syystä tai suhteellisuusperiaatteen noudattamisen johdosta ole ilmeisen tarpeetonta. Henkilötuntomerkkien ottaminen uudelleen jo rekisteröidystä rikoksesta epäillystä on tarpeen esimerkiksi muuttuneiden yleis- tai erityistuntomerkkien tallettamiseksi tuntomerkkirekisteriin sekä laadukkaampien sormenjälkien saamiseksi vanhojen rikosten selvittämiseksi.

Esitutkinnassa saatetaan todeta, että henkilöä koskevat tuntomerkkitiedot ovat talletettuina tuntomerkkirekisteriin eikä henkilörekisteröinti tutkittavan jutun vuoksi ole tarpeen. Poliisin henkilörekistereistä annetun lain 24 c §:n 1 momentin 8) kohdan mukaisten poistoehtojen täytyessä henkilöä koskevat tiedot poistetaan tuntomerkkirekisteristä. Näin ollen tutkittavana olevaa toista rikosta koskevat tiedot on tarkoituksenmukaista tallettaa tuntomerkkirekisteriin. Tällä menettelyllä varmistetaan henkilöä koskevien tietojen pysyminen tuntomerkkirekisterissä, jos alkuperäisen, rekisteröinnin perusteena olleen rikoksen osalta poistoehdot täyttyvät.

Uudelleen rekisteröinnin yhteydessä tarkistetaan ja tarvittaessa muutetaan tuntomerkkirekisteriin henkilöä koskevat perustiedot ja erityistuntomerkkitiedot.

Rekisteröintitiedoiksi talletetaan rekisteröintiäika, poliisipiiri, rikosilmoitusnumero, tekopaikan poliisipiiri ja rekisteröinnin perusteena oleva rikosnimike.

Tarvittaessa voidaan uudelleen rekisteröinnin yhteydessä ottaa valokuva ja sormenjäljet.

Edellä mainitulla tavalla tehtyjä rekisteröintimerkintöjä voi olla useita.

Tietojen tallettamisesta tutkinnanjohtajan tai hänen määräämänsä on informoitava toimenpiteen kohteena olevaa rikoksesta epäiltyä. Hänelle on selvitettävä rekisteröinnin peruste, käyttötarkoitus ja menettely tietojen poistamisessa.

Henkilötuntomerkit on otettava rikoksesta epäillyn ollessa tutkittavana olevan rikoksen johdosta poliisin hallussa, kiinniotettuna, pidätettynä, vangittuna tai esimerkiksi kuulusteltavana. Henkilötuntomerkkien ottaminen ei ole kiinniottamisperuste. Siten vain tämän toimenpiteen suorittamiseksi rikoksesta epäiltyä ei voi ottaa kiinni, ellei pakkokeinon käyttäminen liity johonkin tutkittavana olevaan rikokseen.

Päätöksen henkilötuntomerkkien ottamisesta tekee poliisimies. Henkilötuntomerkkien ottamisen teknisen toteuttamisen voivat tehdä poliisimies ja lisäksi poliisimiehen tekemän päätöksen perusteella vartija tai esimerkiksi poliisin teknisessä yksikössä työskentelevä työntekijä.

Kihlakuntien poliisilaitosten ja poliisin valtakunnallisten yksiköiden on huolehdittava siitä, että henkilörekisteröinti ei ole riippuvainen teknisten yksiköiden työntekijöiden tavoitettavuudesta, vaan jokaisessa kihlakunnan poliisilaitoksessa ja poliisin valtakunnallisessa yksikössä on oltava kaikkina vuorokauden aikoina toimiva henkilörekisteröintijärjestelmä. Tämän saavuttamiseksi jokaisen kihlakunnan poliisilaitoksen ja poliisin valtakunnallisen yksikön on huolehdittava siitä, että esitutkintaa suorittavat henkilöt tuntevat henkilörekisteröinnin säädösperustan, merkityksen ja myös suorittavat rikoksista epäiltyjen rekisteröinnin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä muiden kuin vapautensa menettäneiden rikoksesta epäiltyjen henkilö-tuntomerkkien ottamiseen.

Henkilötuntomerkkien ottamisesta tai pakkokeinon käyttämättä jättämisestä vastaavat jutun tutkinnanjohtaja ja tutkija yhdessä. Tutkinnanjohtajien on huolehdittava siitä, että henkilörekisteröinti tulee otetuksi huomioon yhtenä esitutkinnan oleellisena osana.

Tekniset yksiköt vastaavat siitä, että henkilörekisteröinnissä tarvittavaa välineistöä on poliisimiesten ja rekisteröintejä suorittavien muiden henkilöi-

den käytössä. Tekniset yksiköt vastaavat kihlakuntien poliisilaitoksissa ja poliisin valtakunnallisissa yksiköissä annettavasta henkilökisteröinnin koulutuksesta. Kihlakuntien poliisilaitokset ja poliisin valtakunnalliset yksiköt voivat työjärjestyksellä tai muulla sisäisellä ohjeella tarvittaessa organisoida henkilökisteröinnin, siinä tarvittavan tarvikehuollon ja koulutuksen toisin.

5. Tietojen poistaminen tuntomerkkirekisteristä

Poliisin henkilökistereistä annetun lain 24 c §:n mukaan tuntomerkkirekisteristä tiedot on poistettava yhden vuoden kuluttua;

- esitutinnan päättämisestä, kun esitutkinnassa on käynyt ilmi, ettei rikosta ole tehty,
- esitutkintaviranomaisen esitutkintalain (449/1987) 2 §:n 2 momentin nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllistyneen saattamiseksi syytteeseen
- epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, kun esitutkinnassa on käynyt ilmi, ettei ketään voida saattaa syytteeseen,
- siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta
- siitä, kun rekisteröityä vastaan nostettu syyte on tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla hylätty.

Alle 15-vuotiaasta henkilöstä tehdyt merkinnät poistetaan tietojärjestelmästä yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisteröity on täyttänyt 18 vuotta. Tietoja ei kuitenkaan tällä perusteella poisteta, jos rekisteröinti koskee rikosta, josta ei ole säädetty rangaistukseksi muuta kuin vankeutta, tai jos alle 15-vuotiaana rekisteröidystä tehdään uusia merkintöjä ennen kuin hän on täyttänyt 18 vuotta.

Uusi merkintä voi tarkoittaa uudelleen suoritettua henkilötuntomerkkien ottamista tai muuta merkintää, esimerkiksi po. henkilöstä tehtyä (rikoksesta epäilty RE) merkintää tutkinta- ja virka-apujärjestelmään (RIKI). Uuden merkinnän tulee kuitenkin olla sellainen, että sen mukaan henkilö on rikoksesta epäiltynä jostakin muusta rikoksesta kuin siitä, jonka perusteella alle 15-vuotiaana tehty henkilökisteröinti on suoritettu.

Henkilöä koskevat tiedot tuntomerkkirekisteristä poistetaan viimeistään yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

Tietojen poistamisen edellytysten täytyessä tutkinnanjohtajan tai hänen määräämänsä on lähetettävä poistopyyntö tiimipostilla rekisterin ylläpitäjän (PTHK) ilmoittamille henkilöille. Pyyntöön on merkittävä poistettavien henkilötietojen lisäksi henkilökisteröinnin perusteena ollut rikos, rikosilmoitusnumero ja rekisteröinti-aika. Poistopyyntö voi siten koskea alkuperäistä rekisteröinnin perusteena olevaa rikosta tai myöhemmin rekisteröinnin perusteeksi kirjattua rikosta.

Rekisterin ylläpitäjä (PTHK) lähettää henkilöä koskevan poistopyynnön saatuaan keskusrikospoliisille henkilön sormenjälkilomakkeiden hävittämispynnön. Keskusrikospoliisi vastaa siitä, että hävitettäväksi pyydetyt sormenjälkilomakkeet hävitetään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Poliisijohtaja

Jorma Toivanen

Ylikomisario

Risto Karhunen